

ОСОБЛИВОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГА В УМОВАХ «ЦІННІСНОЇ АНАРХІЇ»

У статті розглядається проблема співвідношення ціннісних орієнтирів сучасного суспільства, їх вплив на самовизначення та професійну самореалізацію педагога, який перебуває під контролем внутрішніх і зовнішніх вимог щодо сприйняття суспільних вимог поведінки та сучасних моральних орієнтирів.

Ключові слова: професійна самореалізація, моральний самоконтроль, педагогічна діяльність, творча особистість.

В статье рассматривается проблема соотношения нравственных ориентиров современного общества, их влияние на самоопределение и профессиональную самореализацию педагога, который существует под контролем внешних и внутренних моральных требований, определяющих его сознательное поведение.

Ключевые слова: профессиональная самореализация, нравственный самоконтроль, педагогическая деятельность, творческая личность.

In this research the question is education in the person of moral values according modern life and humanity. The person studies to live and be improved on an example persons. Investigates a rational substantiation absolute in public morals. The morals shows essence of humanity in the man. The man is guided by a moral ideal with by transformation of values in means. The man creates itself in life purposefully following a moral ideal of the time.

Key words: person studies, moral kontrol, man creates, humanity in the man.

Попри визначення ціннісних засад сучасної педагогічної практики у межах особистісної освітньої парадигми, у структурі державних освітніх програм міститься «залишкове» збереження елементів імперативного підходу до конкретизації та деталізації цільового компонента педагогічного процесу як системи, що знаходить прояв від генеральної мети – формування всебічно та гармонійно розвиненої особистості – до конкретних завдань формування окремих якостей чи їх елементів. У багатьох педагогів є переконання, що виховання в людини ціннісного Абсолюту «всебічного розвитку особистості» демонструє здатність до втілення нових ціннісних орієнтирів педагогічної практики відповідно до вимог епохи.

Кожна наукова розвідка відображає не тільки авторську концепцію – особисте бачення досліджуваної проблеми, але й передає те духовне

наповнення діяльності, що уможливило творчий діалог між поколіннями, які натхненно шукали і часто знаходили відповідь на питання сенсу життя людини. Пригадаємо вислів Конфуція: «**Люди розрізняються не стільки характером, який вони одержали від природи, скільки культурою, якої вони навчилися**».

Наприкінці ХХ сторіччя людина усвідомлює, що основним джерелом науково-технічного і соціального прогресу й основним його ресурсом усе більше стає творча особистість. При цьому умовою успішного розвитку практично кожної сфери людської діяльності є не просто наявність висококваліфікованих і творчих фахівців, а фахівців-лідерів. Дійсно, тільки творчо мисляча індивідуальність може створювати техніку і технологію нового покоління, які у гармонійній єдності із суспільством і природою здатні забезпечити гідні умови матеріального і духовного життя, принести щастя та задоволення інтересів і прагнень людей. Характеризуючи сучасний рівень взаємин різних галузей науки, можна зазначити, що їх досліджуваний простір непозбавлений взаємопроникнення (звісно, у виправданих межах). Пізнавальний азарт людини конкретизується новими відкриттями у галузях прикладного напрямку наук. На цьому фоні переконливо успішно здійснюється можливість професійної самореалізації людини. Мотивація як матеріального накопичення, так і морально-духовного удосконалення є потужною спонукою до діяльності. Однак важливим і неоднозначним аспектом у цьому процесі постає моральнісна складова процесу здобуття цінностей як таких, що постають моральним імперативом дії та відповідальності за наслідки. Тому оцінка та переоцінка відповідності моральних цінностей запитам епохи, де людина поспішає встигнути за короткий термін досягти максимально можливих матеріальних благ та як їх доповнення – гарної репутації, потребує глибокого аналізу, а іноді й переосмислення аксіологічного потенціалу моралі [1, с. 19].

Актуальність заявленої проблеми дослідження є очевидною сьогодні, оскільки людина зайнята інтелектуальною діяльністю, у своїх вітальних мотиваціях вибору шукає не тільки гаранту успіху (завдяки успішній маніпуляції власними знаннями та довірою інших), але й бажає отримати та зберегти хорошу репутацію. Вважаємо, що моральна грамотність та почуття власної гідності є внутрішнім законом, який сприяє дотриманню порядку як у виробничих, так і духовних взаєминах. Поглиблено цим питанням «займається» прикладна етика. Ця галузь свідчить

про нову стадію розвитку етики і моралі, у ході якої здійснюється їх органічний синтез і внаслідок цього етика всю систему свого обґрунтування пов'язує із граничними можливостями людського життя, не виходячи за його межі. До того ж багато вимірів моральної практики не можуть обійтися без теоретичного осмислення, обґрунтування, моделювання та прогнозування. Ця тенденція актуальна протягом останнього десятиріччя ХХ ст. Нерозривність обґрунтування морального вибору і прийняття економічних, правових та в цілому соціально-політичних рішень виходить із глобальної умови інтеграції та нових тенденцій розвитку відкритого суспільства. Ця тема актуальна для філософської моделі осмислення перспектив розвитку суспільства та можливості долучення до передових європейських країн і нашої не лише щодо технічного виконавця, а й гідного інтелектуального та ідейно значущого партнера.

Як ми зазначали, тематичне поле дослідження прикладної етики у даному дослідженні пов'язане із функціонуванням її раціональності, свободи вибору методів самореалізації (з умовою відповідальності за наслідки) у конкретних формах людського буття – науці, педагогічній діяльності, сфері економіки, техніки, екології, вихованні. Ціннісна орієнтація сучасного суспільства втрачає надмірну угаємність своїх принципів і не дотримується ілюзії завершеного духовного продукту. Саме такий новий аспект прикладної етики, який значною мірою пов'язаний із системною диференціацією суспільства і орієнтацією кожної системи на власні особливі нормативи, активізує розробку різних етик. Останні виконують функцію легітимації конкретних виявів людського буття.

При цьому формування, на перший погляд, начебто вузько спеціалізованої етики, призводить до значного синергетичного ефекту, до віддзеркалення у всьому соціальному просторі її моральної енергії, що є проявом природи моральності з її внутрішньою всезагальністю, органічно властивим їй універсалізмом. Формування глобального світу виключає попередню культурну модель – зосередження духовно-етичної культури у вузьких елітарних колах і пробуджує до свідомих процесів інституалізації етичних чинників життя. Цей шлях не може бути простим, але перспектива розширення впливу високої духовної культури, яка стає необхідною для життя важливих сфер суспільного життя (політика, економіка), не може не викликати оптимізму.

У межах проекту відкритого суспільства завжди відводилося важливе місце базовим цивілізаційним принципам. У сучасному суспільстві всезагальні моральні принципи почали виконувати більш дієву практично-регуляторну функцію завдяки все більшому включенню в цей процес соціальних інститутів. Вагомою стала думка, що в інформаційному суспільстві зростає роль етичної регуляції поведінки. Сьогодні на етичних принципах ґрунтуються конституції демократичних країн, що є засадничою основою діяльності міжнародних організацій, створення документів, які покладаються в основу міжнародного співробітництва. До їх розробки долучається широке коло представників гуманітарних наук і практиків у сфері технічних наук, політики, бізнесу, духовної культури.

Ідея абсолютної (теоретичного рівня) моралі апелює до двох рівнів мотивації: правила (прийнятої, обов'язкової для всіх норми) та винятку як необхідного поодинокого, але об'єктивно обґрунтованого відступу від правила (норми суспільної моралі). Для того, щоб людині дійти згоди із собою, досягти гармонії, їй необхідно знайти власний спосіб комунікації зі світом, присутність у якому є вимогою вибору та діяльності. Вона повинна правильно орієнтуватись у виборі між бажаним, належним та необхідним. Їй слід усвідомлювати свої прагнення в житті, зрозуміти, що таке “благо”, а що “антиблаго”. Це означає стати неупередженим арбітром відносно власної поведінки, відповідати на пропозиції життя за лекалом: «думаю – дію – оцінюю – несу відповідальність», стати власним суддею “по той бік добра і зла”. У такий спосіб людина організовує своє життя, їй стає зрозумілою близька перспектива і передбачуваним майбутнє [2, с. 354]. Так би мовити, працює екзистенційний параметр: жити сьогодні, оцінюючи життя через спектр вічності. Саме так, мабуть, і повинно відбуватись у взаєминах людини та світу (матеріального і соціального).

Як зазначалося, прикладна етика (практична філософія) є новою галуззю знань у освітньому процесі. Її змістове наповнення орієнтоване на поєднання традиційних моделей мислення та реальної моральної поведінки найбільш гострими, актуальними етичними проблемами сьогодення. Необхідність такого поєднання обумовлена специфікою культурного розвитку України, для якої характерна неповна включеність у деякі нормативно-ціннісні системи минулого, основоположні для сучасної форми західної ментальності. Така освіченість є необхідною для ефективного включення представників освіти та науки, бізнесу, права, політики, культури України у вчасний західний філософський дискурс. Вона може призводити до покращення взаєморозуміння та повноцінної участі представників нашої країни в діалогах, дискусіях, обговореннях із приводу етичної експертизи різних процесів життя в контексті глобалізації. Крок до інтеграції нелегкий, оскільки особисті мотиви діяльності часто “не сприймаються” суспільними нормами. До того ж, самі норми іноді потребують їх критичного переосмислення, а то й критики з позиції сьогодення. Засвоєння курсу є своєрідною репетицією активної участі людини у життєвих процесах, які передбачають вибір позитивного вирішення складної ситуації, а також набуття навиків рефлексійної дії суб'єкта з позиції справедливого судді.

У питанні імперативів – теоретичних настанов ми обрали ті, які мають статичний характер (поняття совісті, справедливості, відповідальності, помірності). Отримані знання, навикі, а також обговорення «нетипових ситуацій» допомагають у майбутньому бути успішною сучасною людиною та мати авторитет, у тому числі за власну моральну позицію. Особливо важливою є моральна грамотність особи у професійній діяльності, зокрема у сферах економіки, права та педагогічної діяльності, в яких людські взаємини будуються на взаємодопомозі, взаємоповазі, довірі, справедливості.

Інформаційний потік сьогодення не тільки різноманітний, але й такий, у якому губиться сутність, змістовність життя людини, яка завжди у пошуку істини, сенсу життя, самореалізації відповідно до

вимог сьогодення. Процес навчання – складний та взаємообумовлений (учитель – слухач, учень, студент чи просто зацікавлена особа). Навчати повинна гідна довіри особа, професійна репутація якої співзвучна пропонованим знанням. Варто звернути увагу й на те, що людина повинна чесно, своїми знаннями та зусиллями заробляти на прожиття. Отже, рівень матеріального забезпечення та якість життя сучасного освітянина мають значення, проте залишаються під **знаком питання** часу з боку соціально-економічної політики держави. Тому сьогодні нелегко переконати підростаюче покоління у необхідності продуктивної праці, а не тільки торговельного хисту, за якого більший прибуток не у того, хто виготовляє, а у того, хто перепродає. Варто знайти такий аргумент для зацікавленості знаннями, щоб у молоді більше було зацікавленості у креативному процесі життя (приклад – Білл Гейтс), а не у хитрощах Дж. Сороса [3, с. 4].

Щоб правильно зорієнтуватись у пріоритетах цінностей, потрібні не лише знання, а й уміння та сила волі у їх застосуванні, а також відчуття свободи та вміння мати власну життєву позицію, що на практиці, як знаємо, вдається нелегко і не завжди. Великі істини, відкриті та вистраждані філософією, на перший погляд, прості та зрозумілі, однак складність з'являється тоді, коли людина намагається самостійно приймати важливі життєві рішення, нести відповідальність за свободу вибору та дії. Згодом мудра людина приходить до висновку, що варто сприймати життя як самоцінність, оцінювати свою присутність у ньому під кутом вічності, зокрема якщо вона бажає жити мудро, робити вірний вибір належного серед можливих варіантів (свободи вибору). Слідування актуальним конструктивним цінностям добра (як конструктиву, всьому, що сприяє утвердженню життя на принципах гуманізму), уможливує самоактуалізацію людини. Світ людини – це самостворений, надприродний світ, зі своїми правилами життя та цінностями. Варто, щоб у процесі самостворення людина дотримувалася принципу взаємності та інтеграції професійних зусиль.

Сучасна людина самореалізується у полімірному просторі інформації, прагне бути компетентною, обізнаною, встигати жити в ногу із технократичним суспільством. Технічний прогрес став своєрідним ярмом, обов'язковою умовою успішності, вдоволеності життям. Проте технічний прогрес значно полегшив вітальну (у тому числі егоїстично-споживацьку) участь людини: знання стають умовою успіху у здобутті матеріальних благ, які, у свою чергу, спонукають людину до боротьби не просто за існування, а за владу (на різних рівнях), яка завжди була найбільшою спокусою для індивіду, а також випробуванням гідності (власної та інших людей у процесі взаємин). Як свідчить соціальна генеза, випробування владою – одне із найважливіх у моральнісному критерії. Оскільки мораль є одним з атрибутів людськості і намагається охопити сенс причетності людини до життя і визначити її актуальність у сучасному світі, є потреба визначити основні напрямки прикладної, моральної об'єктивації індивідуума. Природа людини полягає в тому, щоб вона не лише динамічно залишала власну конструктивну компоненту в еволюції суспільства, але й отримувала позитивний результат самотестування на предмет логічності „обраної життєвої

позиції“, з одного боку, а з іншого – мала підтримку з позиції оцінки сумління (потрібно мати внутрішнє переконавання і оптимістичні сподівання щодо власної життєвої присутності). Переважно життя людини оцінюється через призму лінійного темпорального виміру, проте її самореалізація, маючи складний синергетичний процес в основі, часто охоплює час під кутом інтеграції минулого і сучасного, «так би мовити періодично проходить логічний контроль, апелюючи до традицій чи до «статично схопленого позитивного минулого» [4, с. 37]. Феномен реалізації людського інтелекту неоднозначно вплинув на психологічний, душевний стан людини, індивід, будучи безпосереднім учасником прогресу, опинився в ситуації двох домагань: залежності від прогресивного розвитку, з одного боку, який ніби не залишає права на відступ; з іншого – людина, яка іноді виконує чужу роль, нав'язану їй (не тому, що це приносить задоволення, а через потребу забезпечити рівень життя), потрапляє у потік інформації, яка спонукає до осмислення та переосмислення позитивних моральних цінностей щодо співвідношення дійсного і належного. Мисляча людина часто стає свідком відвертого цинізму чи то лицемірства, які у конкретних випадках відіграють роль соціальних шаблів для завоювання людиною впливової позиції. Вітальні прояви особи хоча й спрямовані на загальне суспільне благо, архетипом мають егоїстичну природу.

Почуття власної “моральної особливості”, яке не залежить від мінливості земної долі, є сутнісною ознакою людини-інтелегента, тому вважаємо його вродженим, «генетично даним», а не штучно створеним чи набутим (хоча імітація цілком припустима). Моральне невігластво, прикрашене вченими ступенями, хама не перетворить на інтелегента. Таке явище сьогодні зустрічається часто, оскільки стихійний ринок, на жаль, торкнувся й сфери освіти. Почуття власної гідності, яке не можна відібрати, – ось визначальна риса морального аристократизму та інтелігентності [5, с.78]. Здатність учитися, накопичувати і практично застосовувати теоретичний багаж перетворює людину в об'єкт цікавості до себе самої.

Таким чином, на даному етапі спільного дослідження заявленої теми її логічним підсумком вважаємо те, що «людина-інтелегент» поважає себе тоді, коли моральний конструктив саме з її ініціативи виправдовує себе у практичній сфері, адже моральний позитив актуалізується у постійному діалозі зі світом у його абсолютному вимірі через конкретну суспільно значущу діяльність. Конструктивні моральні цінності стають саме такими у темпоральному критерії та емпіричному досвіді. Варто збагнути, що її чесноти, її успіхи є також сприянням їй у цьому суспільстві. Чітка узгодженість у думках, словах та діях – орієнтованих на досягнення власного блага та сприяння у цьому небайдужим... Такою ми уявляємо формулу успішного та гідного розвитку нації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Апель К.-О. Ситуація людини як етична проблема / К.-О. Апель // Комунікативна практична філософія / А. М. Єрмоленко. – К. : Лібра, 1999. – 488 с.

2. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры / Ж. Бодрийяр. – М. : Республика, 2006. – 269 с.

3. Клічук А. Роль моральних цінностей у професії педагога в контексті поліфонії вимог сучасного життя / А. Клічук // Науковий вісник ЧНУ. – Чернівці : Рута, 2007. – Вип. 389. – С. 74-82.

4. Клічук А. В. Вплив цінностей і антицінностей на соціальну позицію сучасного інтелігента / А. В. Клічук. – Київ, 2009. – Вип. 70. – С. 18-22. – (Серія «Філософія, політологія»).

5. Лихачев Д. С. Прошлое – будущему / Д. С. Лихачев. – Москва, 1989. – 340 с.

Дата надходження до редакції: 21.11.2014 р.

УДК 278.147

Олег КЛІЧУК,
кандидат фізико-математичних наук,
доцент кафедри інформаційних систем
Чернівецького факультету
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

РОЛЬ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОШУКУ ОПТИМАЛЬНИХ РІШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ

У статті досліджується проблема модернізації пропозиції знань із економічних наук. Аналізуються методи обчислення за допомогою інформаційних технологій. Сучасний педагог повинен оновлювати свої знання, бути ерудованим, творчим та морально грамотним.

Ключові слова: обчислення, навчатися, якість, знання, модель.

В статье исследуется проблема модернизации предложения знаний из экономических наук. Анализируются методы вычисления при помощи информационных технологий. Современный педагог должен обновлять свои знания, быть эрудированным, творческим и морально грамотным.

Ключевые слова: вычисления, учиться, качество, знания, модель.

This article investigates a rational substantiation absolute in public morals. The morals shows essence of humanity in the man. The man is guided by a moral ideal with by transformation of values in means. The man creates itself in life purposefully following a moral ideal of the time.

Key words: computation, knowledg, value, scientific, model.

Одним із найцінніших скарбів у генезі суспільного життя є знання, що у «благородних руках» стають інструментом творення добробуту. Знаюча і морально грамотна людина здатна інтегрувати навколо себе творчо спрямованих особистостей, які у гармонійній співпраці самореалізуються і створюють відповідні умови для самореалізації інших. Тому умовою успішного розвитку практично кожної сфери людської діяльності стає не просто наявність висококваліфікованих і навіть творчих фахівців, а фахівців-лідерів, здатних стратегічно мислити

та вміти йти на розумні компроміси. Особливо це стосується галузі управлінської діяльності, де затребуваними є економічно грамотні та конкурентоздатні особи, які зможуть організувати робочі місця як для себе, так і для інших свідомих осіб. Дійсно, тільки творчо мисляча індивідуальність може створювати техніку і технологію нового покоління, які у гармонійній єдності з суспільством і природою здатні забезпечити гідні умови матеріального і духовного життя, принести щастя та задоволення інтересів і прагнень людей. Проте в будь-якому творчому колективі повинен бути лідер, спроможний на основі методології системного аналізу своєчасно визначати тенденції розвитку суспільних потреб і відповідно до них прогнозувати розвиток техніки і технологій. Володіючи найвищим фаховим і особистісним авторитетом, він повинен вміти організовувати ефективну діяльність великих груп людей, спрямовуючи її на досягнення соціально значимих цілей.

Феномен реалізації людського інтелекту неоднозначно вплинув на психологічний, душевний стан людини. Індивід, будучи безпосереднім учасником прогресу, опинився в ситуації двох домагань: з одного боку, залежності від прогресивного розвитку, що ніби не залишає права на відступ, з іншого – людина, яка іноді виконує чужу роль, нав'язану їй (виконую обов'язок не тому, що це мені приносить задоволення, а через потребу забезпечити рівень життя), потрапляє у потік інформації, яка спонукає до осмислення та переосмислення позитивних моральних цінностей щодо співвідношення дійсного і належного. Ця тенденція актуальна протягом останнього десятиріччя ХХ ст. Нерозривність обґрунтування морального вибору і прийняття економічних, правових та в цілому соціально-політичних рішень виходить із глобальної умови інтеграції та нових тенденцій розвитку відкритого суспільства [1, с. 54].